

Карпач С. П.

Полтавський державний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У ЗМІСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті викладений підхід до підготовки у рамках закладу загальної середньої освіти управлінців нового типу у сфері публічного управління та адміністрування сучасного рівня, що вміють аналізувати державну політику та розробляти заходи для її реалізації, мають навички управління проектами, стратегічного планування, розробки управлінських рішень. Автором розкрито сутність, визначено функції, завдання та засоби організації освітнього процесу за профілем менеджменту, його інтеграцію з навчальними дисциплінами та запропоновано навчальну програму «Менеджмент і математика», метою якої є формування базових знань для застосування математичного апарату до ефективного розв'язання задач в управлінській діяльності. Зміст статті уміщує матеріали науково-методичного супроводу, досвід упровадження, інноваційні технології профільного навчання, що значно розширює рамки стандартних профілів (вивчення предметів інваріантної частини навчальної програми із інтеграцією управлінського напрямку, конструювання кількох дисциплін у менеджменті тощо). Запропонований варіант програми надає можливість до створення інших авторських за зразком. Визначено акценти до організації освіти здобувачів загальної середньої освіти, які реалізують принцип особистісно орієнтованого навчання та дають змогу створити найоптимальніші умови для їхнього професійного самовизначення та подальшої самореалізації. У змісті публікації доведено необхідність впровадження управлінського профілю в системі профільного навчання в сучасний освітній процес академічного спрямування. Проаналізовані нормативно-правова та законодавча база у забезпеченні профільної освіти в умовах реформування системи державного управління освітою в Україні та орієнтиру із врахуванням затребуваних професій ХХІ століття, виокремлюючи ті, що пов'язані з управлінськими функціями. Розглянуті шляхи модернізації освітньої діяльності, які є засобами створення відповідних умов у закладі освіти для організації якісної профільної освіти. Висвітлюються перспективи профільного навчання по основних напрямках менеджменту.

Ключові слова: профільна освіта, публічне управління та адміністрування, реформування системи державного управління, менеджмент, управління освітою, управлінські компетентності, навчальна програма.

Постановка проблеми. Сучасна освіта та її складова – заклад загальної середньої освіти, під впливом інформаційного буму перебувають у стані неперервного організаційного реформування та переосмислення усталених цінностей. На сьогодні акцент має бути зосереджений на підготовку особистості, яка може себе реалізувати в надзвичайно глобалізованому і динамічно змінному світі, виконувати роль не лише споживача, виконавця, а й уміти виконувати функції управління та вміти управляти власними та соціальними ресурсами. Саме тому основна увага у галузі освіти має приділятися створенню умов та розробки концепції організації профільної освіти у закладах загальної середньої освіти за напрямком «Публічне управління та адміністрування». Зміни, які відбулися впродовж останніх

десятиліть в національному середовищі, зумовили необхідність комплексного реформування управління в галузі освіти, адаптації його освітнього середовища до інноваційно-орієнтованих умов, вдосконалення системи публічного управління. У сучасному світі трансформації в установах є результатом впровадження нових систематичних, спрямованих на зміну стратегічних орієнтирів. Проектування освіти і навчання управлінських кадрів зумовлене потребою їх підготовки на рівні загальної середньої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як цілісна система, профільне навчання вперше було представлено у Концепції профільного навчання у старшій школі (2003 р.). Це зумовило появу досліджень різних аспектів профілізації закладу загальної середньої освіти. Питання ста-

новлення профільної школи перебуває в центрі уваги багатьох учених, серед яких: Л. Березівська, Н. Бібік, Л. Бондар, Л. Ващенко, Н. Дічек, В. Кизенко, О. Коберник, В. Кузь, О. Локшина, І. Лікарчук, В. Луговий, В. Майборода, Ю. Мальований, О. Корсакова, В. Огнев'юк, Л. Онищук, А. Самодрин, О. Сухомлинська, С. Трубачова, Н. Шиян, В. Кушнір та ін. Профільне навчання пояснювалося вченими як вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів, здібностей учнів; створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу [1].

Постановка завдання полягає у визначенні значимості, пріоритетів та можливих засобів впровадження профільного навчання (менеджмент, публічне управління та адміністрування) в систему загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Публічне управління проходить сьогодні черговий етап трансформації, при якому виділяються як внутрішні характеристики так і зовнішні, котрі впливають на формування трансформаційних факторів у системі державного управління [2]. В умовах нових суспільних відносин механізми та інструменти публічного управління змінюються, а відповідно, і змінюються завдання такого управління. На даний процес можуть впливати посилені соціальні ризики, нестабільні соціальні зв'язки, зростання соціальної мобільності, процес глобалізації, необхідність у новаціях. Саме тому в сучасних реаліях стоїть питання відмови від стійких форм управлінської діяльності та винайдення нових моделей управління нового типу.

На 2027 рік заплановано старт кардинально оновленої профільної середньої освіти. Така ціль визначена у Концепції Нової української школи [3]. Профільна середня освіта— один із рівнів освіти (ч. 2 ст. 10 Закону «Про освіту» від 05.06.2017 № 2145-VIII) [4]. Це відповідає третьому рівню Національної рамки кваліфікацій. Цей рівень триває три роки, і його можуть здобувати в окремих закладах освіти або в структурних підрозділах одного закладу освіти (п. 3 ст. 12 Закону «Про освіту»).

Зклади освіти можуть мати освітні програми профільної середньої освіти за академічним та/або професійним спрямуванням (п. 7 ст. 12 Закону «Про освіту»).

Профільна освіта – це процес індивідуального та диференційованого засвоєння знань, основопо-

ложними ідеями якого є навчання учнів 10–12-х класів за: інтересами компетентностями планами щодо самореалізації. Реформа профільної освіти є однією зі складових становлення Нової української школи [5].

В умовах нинішнього реформування середньої освіти ведеться мова про ширше розуміння профілізації навчання на третьому рівні загальної середньої освіти, ніж зведення її до виокремлення лише академічного напрямку. Ідеться про повноцінне освітнє забезпечення життєвого вибору учнівської молоді відповідно до її здібностей та освітніх потреб завдяки урізноманітненню варіантів продовження навчання після здобуття базової загальної середньої освіти. Сучасними вченими запропоновано до розгляду два напрями профілізації: академічний і професійний.

Академічне спрямування – профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного стандартом профільної середньої освіти, і поглибленого вивчення окремих предметів з урахуванням здібностей та освітніх потреб здобувачів освіти з орієнтацією на продовження навчання на вищих рівнях освіти.

Професійне спрямування – орієнтоване на ринок праці профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного стандартом профільної середньої освіти, та професійно орієнтованого підходу до навчання з урахуванням здібностей і потреб учнів [4].

Після успішного закінчення 9-го класу старшокласник зможе обрати один із цих напрямів для подальшого навчання. За академічного напрямку учні 10-х класів матимуть змогу впродовж року змінити навчальний профіль. Окрім того, старшокласникам передбачають широку автономію при виборі навчальних предметів та рівнів складності предметів. Професійний напрям не лише не обмежуватиме право випускників профільної школи на навчання у ВНЗ, але й передбачатиме окремі переваги.

Запровадження профільного навчання, створення профільних шкіл та класів викликано: глобалізацією суспільно-політичного та економічного життя, прагненнями переходу України до постіндустріального суспільства та євроінтеграційними процесами; необхідністю формувати нове покоління, яке здатне розбудовувати громадянське суспільство; бажанням молоді отримати освіту, яка б відповідала міжнародним стандартам, що існують в розвинених країнах; переходом від парадигми знань освіти до компетентнісної, обумовленого неможливістю засвоїти всю інформацію, обсяги якої дуже швидко зростають.

Не можна сказати, що це абсолютно нова система: подібний вибір був і раніше. Але тепер акцент робиться на реальній можливості вибору свого майбутнього.

Тож враховуючи актуальність попиту у навчанні управлінської діяльності, враховуючи розвиток інформаційного суспільства та орієнтуючись на випускника – особистості, інноватора, патріота ми переконані, що чинне місце у переліку напрямків профільних дисциплін має займати управлінський профіль.

Теоретичний та практичний курс таких напрямків можуть викладати адміністрація спільно з практичними психологами ЗЗСО, науково-педагогічні працівники, фахівці з державних наук, публічного управління та адміністрування, відповідно до Договору співпраці між ЗЗСО та ЗВО та /чи керівником ЗЗСО та працівником ЗВО. Доцільно розглянути наставництво, координаторство профільної кафедри ЗВО за групою (класом) здобувачів освіти, що вибрали курс управлінської діяльності в межах відповідного профілю.

Відповідно до обраних профілів у Науковому ліцеї № 3 Полтавської міської ради реалізується профільне навчання за рахунок двотижневого предметно-профільного занурення, у ході якого організація освітнього процесу у кожному класі відбувається з акцентом на 1–2 предмети з урахуванням профільності навчання та потребою визначення учнів щодо вибору профілю. Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення школярів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість. Саме під час предметно-профільного занурення для учнів створені умови для самостійного виведення нового знання, перевірки його на практиці і встановлення причинно-наслідкових зв'язків шляхом створення проблемних ситуацій, організації спостережень, дослідів та інших видів діяльності. Формуванню ключових компетентностей сприяє встановлення та реалізація в освітньому процесі міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, а саме змістовно-інформаційних, операційно-діяльнісних і організаційно-методичних. Їх використання посилює пізнавальний інтерес учнів до навчання і підвищує рівень їхньої загальної культури, створює умови для систематизації навчального матеріалу і формування наукового світогляду. Учні набувають досвіду застосування знань на практиці та перенесення їх в нові ситуації. Тобто знання та ключові компетентності, які формуються під час предметно-

профільного занурення, учні зможуть адаптовано застосувати у будь-якій іншій галузі знань, а не лише в тій, що опановувалася під час занурення.

Також в ліцеї запроваджено уроки-колективи, під час яких ліцеїсти мають можливість поглибити знання з певного предмету, працювати в групах, які займаються дослідницькою діяльністю, засвоювати курси та працювати над проектами.

Методичні основи реалізації державноуправлінської концепції профільної освіти у процесі формуванні управлінських компетентностей учнів, які відрізняються визнанням пріоритетності використання математичного інструментарію при набутті учнями функціональних навичок управління в інформаційному середовищі, знайшло відображення в навчальній програмі «Менеджмент та математика».

В основу побудови змісту та організації процесу вивчення курсу покладено компетентнісний підхід, відповідно до якого кінцевим результатом є сформовані певні компетентності, як здатності учня застосовувати свої знання в навчальних і реальних життєвих ситуаціях, повноцінно брати участь в житті суспільства, нести відповідальність за свої дії.

Головна мета курсу – формування базових знань для застосування математичного апарату до ефективного розв'язання задач в управлінській діяльності; формування нового типу управління.

До спеціальних компетенцій належать здатності методами математичного моделювання проводити дослідницьку та пошукову діяльність, розробляти тактичні та оперативні плани у складі робочої групи проводити прикладні дослідження у сфері управління та адміністрування.

Формування управлінської компетентності здійснюється через призму ключових компетентностей навчальної програми (спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами, спілкування іноземними мовами, математична компетентність, основні компетентності у технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна і громадянська компетентності, обізнаність і самовираження у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя з математики для здобувачів базової середньої освіти). Окрім того, в умовах масової комп'ютеризації та інформатизації всіх аспектів життя формула Нової української школи передбачає наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. Для прикладу, розкриємо зміст кількох ключових компетентностей (Таблиця 1), та запропонуємо тематичний план на кілька занять (Таблиця 2).

**Формування ключових компетентностей компонентами управлінських функцій
(витяг з програми)**

№ з/п	Ключові компетентності	Компоненти
1.	Спілкування іноземними мовами	Уміння: спілкуватися іноземною мовою з використанням математичних та управлінських понять і найуживаніших термінів; ставити запитання, формулювати проблему; правильно використовувати математичні та управлінські терміни в повсякденному житті. Ставлення: усвідомлення важливості вивчення іноземних мов для розуміння математичних та управлінських термінів та позначень, пошуку інформації в іноземних джерелах. Навчальні ресурси: тексти іноземною мовою з використанням статистичних даних, математичних термінів та управлінських
2.	Екологічна грамотність і здорове життя	Уміння: аналізувати і критично оцінювати соціально-економічні події в державі на основі статистичних даних; враховувати правові, етичні, екологічні і соціальні наслідки рішень; розпізнавати, як інтерпретації результатів вирішення проблем можуть бути використані для маніпулювання. Ставлення: усвідомлення взаємозв'язку математики та управління на основі статистичних даних. Навчальні ресурси: навчальні проекти, задачі соціально-економічного, екологічного змісту

Джерело: [6]

Тематичний план (витяг з програми)

№ з/п	К-ть год	Назва теми та її зміст	Прогнозовані результати
1.	3	Зв'язок менеджменту з математичними дисциплінами. Сфери менеджменту. Розв'язування практичних задач з математики з різних галузей менеджменту (аграрний, банківський, транспортний, туристичний, будівельний, освітній, медичний, культурно-просвітницький тощо)	Учень: уміє інтегрувати математичні завдання відповідно до галузей менеджменту; розв'язує сюжетні задачі на: розрахунок відсоткового відношення різних величин; прийняття рішень у сфері фінансових операцій, розрахунок власних та колективних фінансів у різних галузях бізнесу, цільових платежів; вміння розпоряджатися власними коштами чи коштами підприємства, в простих ситуаціях оцінювати очікувані та реальні витрати; знаходження периметрів та площ земельних ділянок, підлоги офісу, об'єму об'єктів, що мають форму прямокутного паралелепіпеда; розрахунків, пов'язаних із календарем і годинником; використання взаємозв'язків економічних явищ; види та розрахунки податків, платежів; рух; продуктивність праці; вартість товару; сумісну роботу; суміші та сплави тощо
2.	2	Менеджер – керівник, управлінець. Математична компетентність менеджера. Типові посади та характеристика функціональних обов'язків менеджерів різних рівнів управління. Розробка творчого проекту «Я-менеджер», «Наша установа (підприємство, громадська організація тощо). Визначення мети, розподілу обов'язків, створення перспективи розвитку (дорожньої карти), фінансових розрахунків тощо. Вибір та обґрунтування проекту, формулювання проблеми й завдань проекту. Робота з інформаційними джерелами. Визначення структури проекту.	Учень називає характерні ознаки професії менеджера; орієнтується в рівнях менеджменту й посадах; уміє: оперувати числовою інформацією, геометричними об'єктами на площині та в просторі; встановлювати відношення між реальними об'єктами навколишньої дійсності (природними, культурними, технічними тощо); розв'язувати задачі, зокрема практичного змісту; будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати; прогнозує в контексті навчальних та практичних задач; використовує математичні методи в управлінській діяльності; орієнтується в етапах складання творчого проекту; створює банк ідей; обґрунтовує проект; формулює проблему й завдання проекту; користується сучасними інформаційними джерелами; виготовляє модель менеджера початкового рівня

Джерело: [6]

Практично здобувачі освіти можуть апробувати свої ідеї та вміння, долучаючись до розробок Положень (про академічну доброчесність, конкурсів різного спрямування тощо) чи працюючи у робочій групі учасників освітнього процесу (створення Стратегії розвитку закладу, Внутрішньої системи забезпечення якості освіти). Внутрішня система забезпечення якості освіти в закладах загальної середньої освіти може охоплювати: стратегію та процедури забезпечення якості освіти; систему та механізми забезпечення академічної доброчесності; оприлюднені критерії, правила та процедури оцінювання здобувачів освіти, педагогічної діяльності педагогічних працівників, управлінської діяльності керівників закладу освіти; забезпечення нагальними ресурсами для організації освітнього процесу, зокрема для самостійної роботи здобувачів освіти; забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти; створення в закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування; інші процедури та заходи, що регламентовані спеціальними законами або документами закладу освіти [4]

Висновки. Отже, профільна школа може реалізувати принцип особистісно-орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії, тому даній темі необхідно приділити значно більше уваги. До того ж у процесі профільного навчання розв'язується одне з головних завдань сучасного закладу загальної середньої освіти України – формування і розвиток особистості на основі врахування індивідуальних особливостей учнів, їхніх освітніх потреб, нахилів, інтересів і здібностей, зумовлених орієнтацією на майбутню професію. Проте проблема впровадження профільного навчання у старшій школі наразі не розв'язується належним чином. Матеріал містить програму для допрофільної підготовки та профільного навчання учнів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) за управлінським профілем, який передбачає формування навичок виконання обов'язків лідера та продовження навчання, спрямованого на підготовку управлінця; розвиток управлінських навичок в інформаційному світі. У програмі передбачене поєднання теоретичного й практичного навчання, засвоєння прийомів управлінської діяльності через математичне моделювання.

Список літератури:

1. Концепція профільного навчання в старшій школі. Рішення Колегії Міністерства освіти і науки № 9/1-2 від 26.08.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v10_1290-03#Text
2. Бойко-Бойчук О. В. Механізми державного управління: узагальнена модель. URL: concept.at.ua/load/0-0-0-34-20
3. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
4. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII, із змінами URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Якою вбачають профільну школу за десять років. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/1186-qqq-17-m1-24-01-2017-yakoju-vbachayut-profnu-shkolu-za-desyat-rokv>
6. Менеджмент і математика / С. Карапиш. Полтава : Науковий ліцей № 3 Полтавської міської ради, 2021. 13 с.

Karapysh S. P. FORMATION OF MANAGEMENT COMPETENCES OF GENERAL SECONDARY EDUCATION ACCESSORIES IN THE CONTENT OF IMPLEMENTATION OF THE STATE MANAGEMENT CONCEPT OF CONCEPT

The article describes the approach to the training within the general secondary education institution of managers of a new type in the field of public management and administration of a modern level, who are able to analyze state policy and develop measures for its implementation, have project management skills, strategic planning, and the development of management decisions. The author revealed the essence, defined the functions, tasks and means of organizing the educational process according to the profile of management, its integration with educational disciplines, and proposed the educational program «Management and Mathematics», the purpose of which is the formation of basic knowledge for the application of mathematical apparatus to effectively solve problems in management activity. The content of the article includes materials of scientific and methodological support, experience of implementation, innovative technologies of profile training, which significantly expands the framework of standard profiles (study of subjects of the invariant part of the curriculum with the integration of the management direction, construction of several disciplines in management, etc.). The proposed version of the program provides an opportunity to create other author's works based on the model. Emphasis on the organization of education of students of general secondary education

is defined, which implement the principle of personally oriented education and make it possible to create the most optimal conditions for their professional self-determination and further self-realization. The content of the publication proves the necessity of introducing a management profile in the system of profile training in the modern educational process of an academic direction. The regulatory and legislative framework for providing specialized education in the context of the reform of the state education management system in Ukraine and the benchmark taking into account the in-demand professions of the 21st century are analyzed, highlighting those related to managerial functions. Ways of modernization of educational activities are considered, which are means of creating appropriate conditions in the educational institution for the organization of high-quality professional education. The prospects of specialized training in the main areas of management are highlighted.

Key words: *profile education, public administration, administration of public administration reform, management, education management, managerial competencies.*